TESAŘÍKOVITÍ VE VÝCHODNÍ ČÁSTI CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BÍLÉ KARPATY
BOCKKÄFER IM OSTTEIL DES LANDSCHAFTSSCHUTZGEBIETES BÍLÉ KARPATY

(COLEOPTERA CERAMBYCIDAE)

Lubomír Pospěch

Oblast jihovýchodní Moravy, resp. pohoří Bílých Karpat a východní části okresu Uherské Hradiště, patří po stránce faunistické a floristické k málo prozkoumaným územím.
Dlouhodobý zájem široké veřejnosti o tento zajímavý kout naší vlasti nakonec vyústil v projektování CHKO Bílé Karpaty (r.1977).

Údajů o hmyzí fauně v této části Moravy je velmi málo. O Cerambycidech píše Heyrovský (1930,1931,1955), okrajově též Skrášek (1957). Heyrovský však uvádí nálezy s lokalitou Trenčín, případně Uh. Hradiště a Kroměříž. Celkový charakter zkoumané oblasti i jejich biotopů je od uvedených míst v mnohém odlišný, proto mé nálezy mají být příspěvkem k zoogeografii našich Cerambycidů.

Výzkum jsem prováděl v letech 1969 - 1977 v poměrně rozsáhlé oblasti, kterou lze vymezit spojnicemi bodů:
Prakšice (sever) - Maršov - Rudice - Bojkovice (východ) - Komňa - - Mikulčin vrch - Velký Lopeník (jih) - Březová - Strání - Vlčnov (západ) - Uherský Brod.
Území představuje nepravidelný obrazec obdélníkového tvaru o stranách cca 20 km x 13 km.

P ř í r o d n í p o m ě r y s t u d o v a n é o b l a s t i

1. Geografie

Uherskobrodská oblast leží na rozhraní třech horopisných celků : Bílých Karpat, Vizovické vrchoviny a Hlucké pahorkatiny.
Vizovická vrchovina (severně od Uh. Brodu) tvoří zarovnaný hřbet

její jižní okraj, zasahující do Uherskobrodska, dosahuje nadm. v. 300 - 400 m. Je to oblast listnatých lesů (hájů).

Bílé Karpaty (j. a jv. od Uh.Brodu) jsou tvořeny vnějším flyšovým pásmem karpatským - pahorkatiny, vrchoviny a hornatiny ; uhersko - brodská část dosahuje nadm.v. 400 - 912 m (Vel.Lopeník). Je to oblast stepních a lesních Bílých Karpat.
Dělící přímkou obou zmíněných pásem je Uh.Brod s tokem řeky Olšavy.

2.Podnebí

Mírně teplá oblast s arídním mediteráním klimatem, hl. v nižších polohách. Průměrná roční teplota 9 - 10 °C (Uh.Brod), průměrná lednová -2°C (hřbet B.Karpat -4,5°C), průměrná červencová 20°C. Průměr ročních srážek 630 mm (hřbet B.Karpat až 900 mm) . Slunečních hodin za rok 1800 - 2000. Oblačnost 50 - 60 %. Na jaře a na podzim vane silný vítr s účinky föhnu - urychluje příchod jara a prodlužuje podzim.

3.Vegetační poměry

Rostlinstvo patří do oblasti západobeskydské květeny. V nižších polohách výrazně převládají listnaté lesy (dub, habr, lípa, bříza; převážně asociace Querco - Carpinetum). Keře - svída, ptačí zob, hloh, růže, bez černý. Smíšených lesů je málo (se smrkem - borovicí, modřínem). Rozloha jehličnatých monokultur (smrk) je nepatrná.

Hřbetová část a severní svahy Bílých Karpat tvoří bučiny (Fagetum) a zbytky původních doubrav (Quercetum a Querco - Carpinetum).
Častější jsou i starší smrkové monokultury.

M e t o d i k a a m a t e r i á l

Výzkum a sběr jsem prováděl po dobu 9 let celkem na 17 vybraných lokalitách. Během vegetačního období (IV. - VIII.) jsem bližší místa navštěvoval 1 - 2 x týdně, vzdálenější asi jednou za 14 dní. V období klidu a vývoje imag. (IX. - III.) jsem exkurze prováděl v průměru 1 - 2 x za měsíc. Celkový počet exkurzí dosáhl počtu asi 380.

Sběry jsem prováděl hlavně za slunečného, teplého počasí v době od 9 do 17 hod.,tak i ve večerních a nočních hodinách. Odchyt imagjsem zajišťoval smýkací sítí na vegetaci, sklepáváním, individuálním odchytem na dříví. Malá část tesaříků byla chycena náhodně v letu. Na

sběr v pařezech a v napadeném dříví jsem používal sekery, pilky, dláta, pinzety. Při nočních sběrech (20 - 23 hod.) jsem pracoval za pomoci elektrické svítilny.

S úspěchem jsem využíval chovu ex larvae, zejména u zástupců r. Rhagium F., Plagionotus Muls., Xylotrechus Chevr., Phymatodes Muls.

Není - li v přehledu druhů uvedeno jinak, rozumí se leg. et coll. L. Pospěch. 3 druhy z celkového počtu uváděných tesaříků sbíral S. Krause, 1 druh nalezl ing. M. Baránek.

Pokud v přehledu uvádím " na běžných květech " - rozumím tyto rostliny : svída krvavá, ptačí zob, růže, okoličnaté rostliny, pcháč, řebříček ; další navštěvované rostliny vyjmenovávám.

Uvedené měsíce výskytu reprezentují nálezy tesaříků ve zkoumané oblasti.

Determinaci některých druhů a revizi méně známých Carambycidů provedl ing. J. Palásek.

P ř e h l e d z j i š t ě n ý c h d r u h ů

PRIONINAE

Prionus coriarius (L.) - Uh.Brod, Korytná, Luhačovice, jehličnaté i listnaté lesy, za soumraku létá, VI. - VII., řídce.

CERAMBYCINAE

Rhagium inquisitor (L.) - na všech lokalitách s jehličnatými stromy, na dříví - paseky V. - VI., imaga pod kůrou v kolébce (pařezy, kmeny - borovice, smrk) IX. - IV., velmi hojný.

Rhagium mordax (Deg.) - Uh.Brod, Maršov, Nezdenice, Komňa, Lopeník, na dříví dubu, habru, břízy (metry, klády), na květech hlohu, V. - VI., řídce.

Rhagium sycophanta (Schrk.) - Uh.Brod, Maršov, Březová, na dříví dubu (metry, klády), na květech hlohu, V. - VI., řídce.

Rhagium bifasciatum (F.) - vyšší polohy Komňa, Lopeník, na dříví jehličnanů (pařezy, metry, klády), V. - VII.1969,1972, řídce.

Toxotus cursor (L.) - Javořina, bukový les, 4.III.1970, 1 ♀, 15,V. 1971, 1 ♂, leg. S. Krause, ojediněle.

Stenocorus meridianus (L.) - Uh.Brod, Nezdenice, na květech svídy. V. - VII., řídce.

Stenocorus quercus (Götz.) - Uh.Brod, v květu svídy,19.VI.1976, 1 ♀, vzácný.

Acmaeops collaris (L.) - Uh.Brod, Maršov, Veletiny, Záhorovice, hloh, svída, růže - květy, IV.-VII., řídce.

Cortodera femorata (F.) - Záhorovice,na květech hlohu, V., ne hojný.

Grammoptera ruficornis (F.) - Uh.Brod, Veletiny, Komňa, Rudice, Strání, na květech hlohu, růže, svídy, ptačího zobu, jeřábu, okolič. rostlin, V. - VI., místy hojný.

Allosterna tabacicolor (Deg.) - Uh.Brod,Maršov,Záhorovice,Rudice,Strání,na květech hlohu,svídy,ptačího zobu,okolič.rostlin,V. - VI., místy hojný.

Leptura rubra (L.) - na všech lokalitách s jehličnatými stromy, na dříví smrku, borovice (pařezy, metry, klády), na květech okolič. rostlin, řebříčku, VI. - IX., velmi hojný.

Leptura maculicornis (Deg.) - Uh.Brod, Maršov, Vlčnov, Záhorovice, Rudice, na běžných květech (+ kopretina, pryskyřník),V.-VII.,hoj.

Leptura sexguttata (F.) - Uh.Brod, na květech svídy, růže, ptačího zobu, VI., ojedinělý.

Leptura scutellata (F.) - Uh.Brod, les.cesta - v letu, VI.-VII.,ojed.

Leptura dubia (Scop.) - Uh.Brod,na květu svídy,6.VI.1972,1 ♀, v.vz.

Leptura sanquinolenta (L.) - Uh.Brod, Rudice, na květech růže,svídy, pcháče, VI. - VII.1976, ojediněle.

Vadonia livida (F.) - Uh.Brod, Luhačovice, Rudice, na běžných květech (+ ostružiník, kopretina, pryšec, hlaváč), V. - VII., hojný.

Judolia cerambyciformis (Schrk.) - Uh.Brod, Rudice, Strání. Na běžných květech (+ hloh, ostružiník, rmen), V. - VI., místy hojný.

Strangalia maculata (Poda.) - Uh.Brod, Vlčnov, Rudice, Lopeník, na běžných květech (+ ostružiník, svízel, bez chebdí, jarmanka,tužebník),na dříví jehlič.stromů, VI. - VII., všude velmi hojný.

Strangalia melanura (L.) - Uh.Brod, Rudice, Bánov, Lopeník, na běžných květech (+ svízel, jitrocel, tužebník),VI.-VII., hojný.

Strangalia bifasciata (Müll.) - Uh.Brod, Vlčnov, Rudice, Lopeník, na běžných květech, VI. - VIII., hojný.

Strangalia nigra (L.) - Uh.Brod, Záhorovice, Březová, Lopeník, na běžných květech (+ ostružiník, kopretina, pryskyřník, jestřábník, řešetlák), V. - VII., velmi hojný.

Strangalia aurulenta (F.) - Uh.Brod, Maršov, lesní cesta - v letu, na dubovém kmenu, VII. - VIII., ojedinělý.

Strangalia quadrifasciata (L.) - Uh.Brod, Maršov, Lopeník, na květech okolič. rostlin, jarmanky, VII. - VIII., ojediněle.

Strangalia aethiops (Poda.) - Maršov, Rudice, Záhorovice, Veletiny, na běžných květech (+ hlaváč, čičorka), VI., řídce.

Strangalina attenuata (L.) - Uh.Brod, Rudice, Lopeník, na květech okoličnatých rostlin, pcháče, VII. - VIII., místy hojný.

Criocephalus rusticus (L.) - Uh.Brod, pod kůrou borovice,12.II.1971, 1 ♂, ojedinělý.

Asemum striatum (L.)-Uh.Brod, na dříví-borovice, V.1977, 2 ex.,řídce.

Tetropium castaneum (L.) - Maršov, Strání, Březová, Lopeník, na smrkovém dříví (metry, klády), V. - VI., hojný.

Tetropium gabrieli (Wse.) - Maršov, v pařezech a kmenech modřínu, ex larvae, I.1977, vzácný.

Cerambyx scopolii (Füessly.) - Uh.Brod, Maršov, na květech jeřábu, kaliny, na dubovém a habrovém dříví (metry), V. - VI., řídce.

Obrium brunneum (F.) - Strání, hloh - květ, 5.VI.1976, 6 ex.,ojediněle

Stenopterus rufus (L.) - Maršov, v květu okoličnaté rostliny,28.VII. 1970, 1 ♀, velmi vzácný.

Molorchus minor (L.) - Uh.Brod, Záhorovice, Lopeník, na květech hlohu, svídy; na starém smrkovém dříví(metry,klády), V.-VI., hojný.

Aromia moschata (L.) - Uh.Brod, Veletiny, na vrbách, VI.-VII., řídce.

Rosalia alpina (L.) - Lopeník, na silnici v bukovém lese,VII.1976, 1 ex., leg. M. Baránek, vzácný.

Hylotrupes bajulus (L.) - Uh.Brod, v domech, na dříví jehličnatých stromů (smrk), V. - VII., řídce.

Rhopalopus femoratus (L.) - Újezdec u Luhačovic, louka u smíšeného lesa, v letu, 25.V.1974, 1 ♀, velmi vzácný.

Callidium violaceum (L.) - Uh.Brod, Maršov, Strání, v domech, na smrkovém dříví, V. - VI., řídký.

Pyrrhidium sanguineum (L.) - Uh.Brod, Maršov, na dubovém dříví(metry, klády), V. - VI., hojný.

Phymatodes testaceus (L.) - Uh.Brod, Polichno, Komňa, na dubovém dříví (klády), vývoj i v hrušni, často v nočních hodinách, V.-VI., místy hojný.

Phymatodes rufipes (F.) - Maršov, v hrušni, ex larvae, IV.1974,vzácný.

Plagionotus arcuatus (L.) - Uh.Brod, Vlčnov, Rudice, Bojkovice, na dubovém a habrovém dříví (metry, klády, větve), vývoj i ve větvích hrušně, V. - VII., velmi hojný.

Plagionotus detritus (L.) - Uh.Brod, Vlčnov, na dubovém dříví (klády, metry), VI. - VII., řídce.

Xylotrechus antilope (Schönh.) - Uh.Brod, Maršov, Rudice, na dříví dubu, habru, lípy, V. - VII., místy velmi hojný.

Clytus arietis (L.) - Uh.Brod, Maršov, na dříví dubu, habru, lípy, na květech svídy, V. - VII., řídce.

Chlorophorus figuratus (Scop.) - Maršov, Rudice, na dubových metrech, na květech okoličnatých rostlin, řebříčku, ptačího zobu, VI. - - VII. 1973, 1977, ojediněle.

Anaglyptus mysticus (L.) - Uh.Brod, Záhorovice, Lopeník, Javořina, na květech svídy, hlohu, V. - VI., ojediněle.

LAMINAE

Lamia textor (L.) - Uh.Brod, Drslavice, na vrbách, V. - VI.1969, leg. S. Krause, ojediněle.

Pogonocherus fasciculatus (Deg.) - Uh.Brod, na lipovém dříví, v letu v listnatém lese, IV. - VII., řídce.

Liopus nebulosus (L.) - Uh.Brod, na dubovém a habrovém dříví (metry, klády), V. - VII., místy hojný.

Agapanthia cardui (L.) - Uh.Brod, na vegetaci v listnatém lese, 3.VII. 1969, 1 ♀, 14.VI.1970, 1 ♂, leg.S.Krause, vzácný.

Agapanthia villosoviridescens (Deg.) - Uh.Brod, Bánov, Rudice, Strání, Lopeník, okraje lesů, podél potoků, na listech bolševníků, V. - VI., místy hojný.

Saperda populnea (L.) - Maršov, Bojkovice, na osikách, V.-VI., řídce.

Saperda scalaris (L.) - Uh.Brod, na dubových kládách (paseka), 20.VI.1973, 1 ♀, vzácný.

Oberea oculata (L.) - Uh.Brod, na vrbách, v letu, VI. - IX., ojediněle.

Stenostola ferrea (Schrank.) - Uh.Brod, v trávě v list.lese, 31.V. 1976, 1 ♂, leg.L.Pospěch; Javořina, na buku, 4.VII.1970, 1 ♂, leg.S.Krause, vzácný.

Tetrops praeusta (L.) - Bojkovice, Záhorovice, na květech hlohu, V., ojediněle.

Seznam publikovaných nálezů ze sousedních oblastí

Cerambyx cerdo (L.) - Uh. Hradiště, Trenčín, (Heyrovský,1955)
Chlorophorus herbsti (Brahm.) - Uh.Hradiště, Trenčín, (Heyrovský,1955)
Isotomus speciosus (Schn.) - Uh.Hradiště, Trenčín, (Heyrovský,1955)
Dorcadion fulvum (Scop.) - vých.Morava, Uh.Hradiště, Trenčín, (Heyrovský, 1930, 1955)
Dorcadion scopolii (Herbst.) - sloven.hranice, Trenčín, (Fleischer, 1927 - 30)
Monochamus galloprovincialis (Ol.) - Uh. Hradiště, Trenčín (Heyrovský, 1955)
Oplosia fennica (Payk.) - Kroměříž, Trenčín, (Heyrovský, 1955)
Exocentrus stierlini (Ganglb.) - Kroměříž, Trenčín, (Heyrovský, 1955)
Exocentrus lusitanus (L.) - Kroměříž, Trenčín, (Heyrovský, 1930)
Phytoecia virgula(Charp.)-Uh.Hradiště, Luhačovice, (Heyrovský, 1955)
Callimellum angulatus (Schr.)-Bílé Karpaty,Trenčín, (Heyrovský, 1930)

Z á v ě r

V oblasti Uherskobrodska jsem zjistil výskyt 60 druhů tesaříků (40 rodů), tj. 27,2 % z celkového počtu 220 druhů, žijících v ČSSR.

Mezi zajímavé nálezy patří:teplomilný druh Cortodera femorata F., u nás v celém území vzácný, s výskytem na lokalitě severních svahů Bílých Karpat, která v této zeměpisné délce tvoří pravděpodobně nejsevernější hranici výskytu, dále Stenocorus quercus Götz., Xylotrechus antilope Schönh.- v ČSSR celkem vzácný, zde se vyskytuje v silné populaci; Leptura dubia Scop. - horský druh, nejblíže Beskydy, zde nalezen v nadm.v.300 m.

U tesaříků Rhopalopus femoratus L. a Stenopterus rufus., v naší republice vzácných, bylo upřesněno další naleziště. Podobně tak i u méně častých druhů Plagionotus detritus L. a Tetropium gabrieli Wse. U druhu Rosalia alpina L. byla znovu potvrzena lokalita Lopeník.

V průběhu výzkumu jsem pozoroval zřetelný pokles v síle populací některých tesaříků na lokalitách se stykem okraj lesa - pole, les - - silnice, způsobený hlavní měrou intenzívní chemizací zemědělství i zvýšenou motorizací. Ukázalo se, že právě květomilní tesaříci r. Leptura L., Strangalia Serv., Vadonia Muls., Judolia Muls., a dal. se mohou stát také indikátory negativního tlaku člověka na lesní prostředí.

Závěrem děkuji ing. Paláskovi, RNDr. Petruškovi,CSc. a p.Krausemu za pomoc a vedení při mé práci.

Zusammenfassung

Der Verfasser hat seine Forschungstätigkeit im den Jahren 1969 - 1977 in den Waldlokalitäten Südostmährens - insbesondere im Gebiet der Stadt Uhersky Brod (gebirgskette Bílé Karpaty und Vizovické vrchy) - - durchgeführt. Erwähnte Wälder gehören grösstenteils zum Landschaftsschutzgebiet Bílé Karpaty.
Der Verfasser hat hier das Vorkommen von 60 Arten Bockkäfer (Cerambycidae) festgestellt. Zu den interessanten Funden gehören vorwiegend : Cortodera femorata F., Leptura dubia Scop., Rhopalopus femoratus L., Stenopterus rufus L.

Literatura

Balthasar V. a kol., 1957: Klíč zvířeny ČSR,II.díl,ČSAV,Praha.
Fleischer A.,1927-30: Přehled brouků fauny Československé rep. Brno.
Heyrovský L.,1930: Seznam brouků republiky Československé, 1. Cerambycidae, Čas.Čs.spol.ent.25: 1 - 61.
Heyrovský L.,1951: Seznam brouků republiky Československé, Cerambycidae, Čas.Čs.spol.ent.48: 43 - 53.
Heyrovský L.,1955: Fauna ČSR - Tesaříkovití, ČSAV, Praha.
Kudla M.,1951: Příspěvek k poznání biologie našich tesaříků, Čas. Čs.spol.ent. 48 : 227 - 229.
Pfeffer A.,1954: Lesnická zoologie, II.díl, SZN, Praha.
Skrášek F., 1957: Zvířena Gottwaldovského kraje, Kraj.muzeum Gottwaldov.

Adresa autora (Anschrift des Autors) :
Lubomír Pospěch, Sadová 1876, 688 01 Uherský Brod.